

NIEMAŁY (760) ai

W pisowni łącznej (623), w rozłącznej (137).

e oraz a jasne (w tym w a 19 r, błędne znakowanie).

sg m N niemały (63). ◇ G niemałego (21); -ého (7), -(e)go (14). ◇ D niemał(e)mu (2); -emu (1) MurzHist, -(e)mu (1). ◇ A niemały (167). ◇ I niemałym (42), niemał(e)m (5) RejPs, ZapWar, GórnDworz, PaprPan, GórnRozm. ◇ L niemałym (13). f N niemała (69), niemała, niemał(a) (13); ~ (attrib) -ã (66), -a (1) SkarŻyw; ~ (praed) -ã (1). ◇ G niemałej (19); -ěj (3), -(e)j (16). ◇ D niemał(e)j (5). ◇ A niemałą (117). ◇ I niemałą (24). ◇ A a. I niemałą (1). ◇ L niemałej (10); -ěj (1), -(e)j (9). ◇ n N niemałe (26); -é (5), -e (1), -(e) (20); -é : -e Oczko (1:1). ◇ G niemałego (11), niemał(a) (1) Diar 86 [może od MAŁO]; -ého (3), -(e)go (8). ◇ A niemałe (33); -é (5), -e (1) SarnStat (5:1), -(e) (27). ◇ I niemałym (7), niemał(e)m (1) Diar. ◇ L niemałym (2) MurzHist, SkarŻyw, niemał(e)m (1) RejPs. ◇ pl N m pers niemali (1). m an niemali (cum sb psi) (1). subst niemałe (28); -é (5), -(e) (23). ◇ G niemałych (10). ◇ D niemałym (2). ◇ A subst niemałe (42); é (5), -(e) (37). ◇ I m niemałymi (1), niemał(e)mi (1) BielKron (1:1). f niemał(e)mi (4). n niemał(e)mi (3). m a. n niemałymi (5), niemał(e)mi (2) SkarŻyw (5:2). ◇ L niemałych (6).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

Oznacza znaczną lub dość znaczną wielkość (760) :

I. Określa wielkości mierzalne (460) :

1. O rozmiarach przestrzennych; capax Mącz (64) : Ryby żadney nie náleźli: Iedno kámién dobrze niemały BierEz I3, B; FalZioł IV 41d, V 92; RejJóz I8; RejKup i5; RejZwierz 22; Dziesiąta bramka, w ktorey są perly Orianłkie niemale, na Axamiczcie czarnem łzadzone. WyprKr 32v, 17v, 29v, 31v, 38; Capax templum, Niemały koścyl [!]/ który wiele ludzi może w łóbie orgarnąc [!] Mącz 35b, 35b, 210d; HistLan Fv; RejZwierz 226; báníkę niemałą w dołek ná żołądku połtáwić Oczko 20; CzahTr E2v.

W charakterystycznych połączeniach: niemała(-e, -y) bańka, bierzmo, bramka, brzuch, dąb, dziura (2), feret, gromniczka, jama, kamień, kosz, kościół, kubek, kuflik, kula, perła (3), ryba, snop, świeczka, wor.

Przysłowie: Czemu thy vpátruiefz źdzyeblko w oku brátá łwego/ á bierzma niemałego nie możefz obáciić w włáfnym oku łwoim? RejPos 170.

Wyrażenie: »sztuka niemała« (3): FalZioł IV 56a; [Bóg] Wypułcza lod iáko Kryłztał łztukámi niemałemi LubPs ff3; RejZwierz 168.

a. O powierzchni; multus PolAnt; magnus Modrz (27) : LubPs gg4; Litewłka Ziemiá [...] ma włóbie lud rozmáity/ Kłiełtwá nie máłe/ tak Rułkie iáko Litewłkie álbo Zmodzkie BielKron 436v, 309, 434; Mącz 411d; Tu ieft Folwárk niemały/ Dobytku w nim filá Prot C4; RejAp 182; KwiatOpis [C2]v; BudBib 1.Reg 26/13; Strum O4; Ieft w kóniec gór Rákułkich ku Gorycyéy mieyfce w okrąg głębokief/ y niemałe Oczko 9v, 9v; ActReg 41; GostGosp 108; SarnStat 271; Miedzy Szkárpáwą/ y Leniwką pádlá Wyłpá niemała KlonFlis Hv; PudłDydo A2v.

W charakterystycznych połączeniach: niemały(-e, -a), folwark, jezioro, księstwo, miejsce, osiadłość, państwo, plac (2), pole, powiat, puszcza, stawek, trakt, wojewodztwo, wyspa.

Wyrażenie: »niemała część« = *magna pars Modrz* [szyk 8:2] (10): *ZapWar* 1542 nr 2450; *BibRadz Num* 11/1, I 106b *marg*; DVńskie Kroleŕstwo zámyka w łobie niemálą część ziemié okrom wyŕpow. *BielKron* 292, 129, 305v; trzeba to mieć ná baczeniu/ áby żaden nietrzymał wrzędu w powiećie/ iedno ktoby tám niemálą część ośiadłóści miał *ModrzBaz* 75, 106; *StryjKron* A3v; *KochPam* 80.

b. O długości lub szerokości; *magnus, non exiguus Miech* (3) : w którą [rzekę Dniepr] wpada druga rzeka niemála poczynaiaćza fie v Chmielnika imieniem Bug. *MiechGlab* 78, 26; *BielKron* 292.

c. O objętości ciał bezpostaciowych (11) : *MiechGlab* 25; kiedy łobie pan Mikołay podpił/ á kthoś do niego niemálą pełną wypić chciał/ rzekł onemu [...] *GórnDworz* Q4v; Závždy ná cię wychodzą niemále obroki. *HistLan* A3v.

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym ilość czegoś = *duzo* (7): *FalZioł* V 94; Páweł názbierał niemálą gromadę [*aliquantam multitudinem*] chroŕthu *Leop Act* 28/3. Cf Wyrażenia.

Wyrażenia: »w niemálej jakości [= ilości]« (2): Też biała vrina fubtelna/ á częŕto odchodząca wniemálej iakości Znamionuie zapalenie nyrek *FalZioł* V 3, V [2].

»obfitość niemála« (2): Ty obżywywał z łálki dzzdem zyemyę zábolálą/ A potym z nyey wywodziłz obfitość nyemálą *LubPs* P5, Y5.

»niemála wielkość« (1): [*Apollon*] niemálą wielkość złotá y ŕrebrá y ŕzat wźiawłzy/ á w okręť wŕzedwłzy dał fie ná bieg. *HistRzym* 10v.

W *przen* (1) : A kłiążę iego [= *czart*] z wielką rádofcią [...] potwirdza to nád nimi/ rozumieiać łobie niemále żniwo vmnożyć s tego/ do gumná ŕwoiego. *RejPos* 334v.

2. O ilości: *liczny; plurimus Miech, copiosus, multus Miech; magnus Mącz* (139) : alifci drugá rota niemála k nim fie z miafta przybliża *OpecŻyw* 154; *MiechGlab* 15; *LibLeg* 11/77v, 85v; Nyemáleć zebránye zacnych á vczonych biłkupow było w Aphrice z Donatem *KromRozm II* q2v, q3; widall theŕz tham nyemale Zyazdi thowarziŕstwa łobye nyeznyayomego *LibMal* 1553/179; *Diar* 77; Tegoż roku Cefarz puścił fie z Bárchioná wodą do Afriki z ludem niemálym *BielKron* 212v, 59, 66v, 99v, 116, 179 (27); Turma, Hufieć/ poczet yeznych nie máły. *Mącz* 470b, 5d [2 r.], 60b; *RejAp* 117v; *GórnDworz* Z4v; s którą [welową] też tákież ŕzlá druga tłuŕzcza niemála. *RejPos* 221; *BielSpr* 27v, 41v; *MycPrz* II C4v; *PaprpAn* F3v, Gg2; Byłá tám przy tych męczennikách ŕtraŕz niemálá. *SkarŻyw* 208, 187, 372; *StryjKron* 472 [2 r.]. 487, 587; *KochJez* B2; vpátrywłzy ludzi gromadę nie máłą/ Wymawiałá im iáwnie cnotę zániedbálą. *KochPhaen* 5; zebrawłzy poczet przyiaćiół niemály [...]: Puściłes fye do Gdańlká po głębokieý Wiŕle *KochPam* 84; *GórnRozm* I3; *ActReg* 53; *Phil* K; gdy on wychadzał z Ierychá y vczniowie iego y rzeŕza niemála *WujNT Mar* 10/46, s. 8; Przyŕzło w tym ná poŕilek ludu niemálego/ Od przyległých Krolikow z kráiu Indiyłkiego. *KmitaSpit* C4v; Zbor tych Nowokrzczęńcow/ ktory tám ieŕt niemály/ poŕpolicie też modły do Báálá ŕwego czynił *PowodPr* 35; *CzahTr* E; Pomiiam okwitość ról/ y zbóž oŕtárzáłých/ [...] liczbę ŕtad niemálych. *GosłCast* 17; vtracaćie to czymby ŕię niemále woýłko vchowác podobno mogło. *SkarKazSej* 659b.

Użycia w pl = *duzo* (16): tę małć zowá doktorowie Małć Populeon/ ieŕth w niemálych potrzebach wzytheczna *FalZioł* I 104c; *MiechGlab* 26; *GroicPorz* A4; iuz ŕie niemále głófy roznoŕŕły o możnoŕści iego *RejPos* 242v, 204v, 206; *Oczko* 23v; Cudy niemálemi wŕławion y zá żywotá/ y po ŕmierći. *SkarŻyw* 168, 334, 336, 374, 412, 452, 462; Vyżrzyłz znáki nie malé wrodzonéy hoynoŕści *KochDz*

106; Przeciwno tym wżyfłtkim Confęderáciiam, zawnfze proteftácię bywały niemálé ná Séymiech. *SarnStat* 115.

W formie niezłożonej (1): Ktory [zbór chrześcijański] iż za zjazdem ludzi niemála na sejmy koronne znaczniej by się zebrać mógł, aniż gdzie indziej na stronie *Diar* 86.

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym ilość kogoś = wielu, wiele (29): Y był ich tam [myszy] fyem niemály/ Bo wżyfłtki fpołem miefzkály. *BierEz* K; Naydzyeć tákich ná fwyecye nyemále páfmo/ ktorzy nye życzą tego vcźnyom fwym/ áby fie częgo dobrego náuczylf *GliczKsiąż* L8v, B6v; *KwiatKsiąż* F3; Iuventus, Hufiec niemály młodzieńców/ młodź. *Mqcz* 179c; *SarnUzn* G6; gdy go [mnicha] náwiedzáło wiele ludzi/ wniemálym zgromádzieniu ich/ kazał fobie węgla żarzyfłtego przynieść *SkarŻyw* 100. Cf »niemály poczet«.

W charakterystycznych połączeniach: niemála(-y, -e) gromada, huf(iec) (4), lud (21), narod, pasmo (2), poczet [= orszak, oddział] (15), rota, rzesza, sjem, stado, straż, tłuszcz (3), wojsko (13), zebranie (3), zgromadzenie, zjazd (2); niemále błędy, ceremonije, cuda (7), defekty, drapiestwa, głosy, odmiany, potrzeby, protestacyje, przechadzki, przypadki, przysady, znaki.

Wyrażenia: »niemála część« [szyk 6:5] (11): *BielKron* 308; *LeouPrzep* E2; *RejZwierc* 185v; Toć fá włafnie fłowá Ireneufowe do Viktorá Papieża Rzymfkiego/ ktory niemála część Kościoła Bożego chciał odłączyć *WujJud* 194; *PaprPan* A4v; Boże day/ áby to Rzymfkie imię/ ktore teraz niemála część [bona pars] Chrześcijánfłtwá pod fwą mocą ma/ síłę fwoię ráczey obrociło przeciw nieprzyacióloom páńfłtwá fwego *ModrzBaz* 106; *StryjKron* 31; *ActReg* 95; Iest téż tu [w języku wołoskim] Polkfkiego iężyká część niemála [tj. liczne elementy] przymiélfzana *SarnStat* 1224, 1051 [2 r.].

»od lat niemálych« = od wielu lat, od dawna (1): rofpomni fobie thy wżyfłtki czály iuż od lat niemálych/ nie znácznieli Pan iuż znáki fwoie okázuie nád námi gniewu fwoiego? *RejZwierc* 194.

»niemály(-a, -e) poczet [= ilość], liczba, mnostwo, wielkość« = wiele [szyk 12:10] (12:8:1:1): Tamże gdy do Peřthu tatarzy przyfli/ wielkoć nie małą ludu pobili pořpolitego [multi plebei collecti ... perierunt]. *MiechGlab* 16; *RejPs* 38v; Bo JKM prze inne sprawy na sejmy przypadające [...], uczynić tym sądom dosyć nie może, [...] gdyż się ich tak nie małe mnostwo od wielu lat zatrzymało. *Diar* 24; Ano ich wyzdycháło wnet poczet nyemály *LubPs* R6v; *BielKron* 405v; Sic magnum numerum obsidum imperavit apud Caesarem, Roskazał áby mu nie máłą lidźbę więźniów w więźnienie dano. *Mqcz* 280b, 55d; *RejAp* 39v; Tákowych ludzi ná fwiecie iáko híłtorie fwiádźá byłá niemála licźbá *GórnDworz* Y, Z4v; *RejPos* 242v, 331; *BielSpr* 62; *CzechRozm* 263; *PaprPan* A3v; *KarnNap* ktv; NIc teraz po mych frářzkách: bo inřze nářtály/ Których poczet ná káždy dzień widzę niemály. *KochFr* 79; *ActReg* 127; *KochAp* 12; *OrzJan* 62; *WysKaz*)(2; *SarnStat* 1045.

a. *Obejmujący swym zasięgiem wiele jednostek (14):* *LibLeg* 10/67; A niemála w ludziech dziurá [= ubytek] iáko nářtála pleurá *RejRozpr* G4; tákże potym [Herod] z niemálym krwié roźłaniem Zydom rořkázował. *BielKron* 139v; Tegoż też roku wielkie zwycięřtwo Portugálczyicy otrzymáli w Indyey/ [...] wřzákze z niemála fwych vřrátá. *BielKron* 191v, 284, 307, 360v, 417, 424; *BielSat* Hv; *BielSpr* 61v; Dla tego nářzy popadwřzy niemála řzkodę w ludu pieřzym/ [..] nářad odciágnąć muřieli *StryjKron* 752; *SarnStat* 115.

W charakterystycznych połączeniach: niemala(-y, -e) dziura (2), korzyść [czego], krwie rozlanie (2), nierówność, pobor [= zabranie], szkoda [w kim] (3), utrata [kogo], zapędzenie bydła.

Wyrażenie: »niemala część« (1): do założenia fundamentu tej przedsięwziętej Historiey nálezey Litewskiej/ Ruskiej/ Zmodzkiej/ y niemaley części Polkiej [...] przystępuię StryjKron A.

3. O czasie (150) :

a. Długi, długotrwały; multus Vulg, PolAnt; non modicus Vulg; non exiguus JanPrzyw (149) : Była przeto niemala rozmowka między posły Diar 30, 49, 91 [2 r.]; GroicPorz A3; Iakoż z drogi niemaley/ ięć mu fie iuż chciało HistHel B2, C3v; BudNT przedm a6; że ná on ostateczny punkt y chwilę rozłączenia duże z ciąłem/ przygotowania potrzebá nie máłego LatHar 639, 214; SarnStat 1005.

W charakterystycznych połączeniach: niemala(-e) droga (2), konsultacja, namowy, praca, przygotowanie (2), rozmowka, traktaty, zabawienie na urządzie, zminka.

Fraza: »byłby czas niemaly« (1): byłby čás niemaly/ By fie iego poštěpki wypráwować miály. RejWiz 36v.

Wyrażenia: »niemalą chwilę, przez chwilę niemalą« = długo, przez dłuższy czas (3:1): tak placząt/ [...] niemalą chwilę podług czału przemiełkali. OpecŻyw 154v, 166; Ktory [Leonidas] s trofzeczką ludu przez chwilę niemalą/ V Ternopile gory miał tak siłę łmiął. PaprPan A3v; KochSz C2v.

»czas niemaly« = wiele czasu; multum tempus Vulg [szyk 11:5] (16): A za iuż temu ieden czas nie mały przeminął RejFóz O7; Diar 27, 63, 82; do náuki potrzebá wylkyey prace y pilności/ y owłfem nyemáłego czału. GliczKsiąż I6v, M8v, N, N3, Ov; RejWiz 20v; RejAp 152v; CzechRozm 96, 143v; Przetoż niemaly čás strawlli bešpiecznie łohie poczynáiąc w Pánu WujNT Act 14/3, s.146 marg, Act 27/9.

»do niemáłego czasu« = przez dłuższy czas do określonego momentu (1): które [miejsca i uroczyska] ná tych tám niebešpiecznych mieyfcách Lenny/ Wiecznošćiami/ álbo téż do iákiego niemáłego czału zášiadáćby miály SarnStat 88.

»na niemaly czas, za niemaly czas« = na długo, na dłuższy czas [szyk 2:1] (2:1): RejPs 216v; odleć ich [kurcząt] ná niemaly čás rodzicj ich RejPos 81v; Człowiek náładził winnicę/ y náiał ią oraczom: á łam odiáchał precz zá niemaly čás [peregre fuit multis temporibus]. WujNT Luc 20/9.

*»od niemáłego czasu, od czasow niemáłych« = od dłuższego czasu, od dawna; a non exiguo tempore JanPrzyw (9:1): Diar 86; BibRadz *2v; nie możemy przyšć ku żadney porządney á połtánowioney łpráwie nálezey iuż od czałow niemáłych. RejZwierc 119; Powiedzze mi ielli fie co dobrego połtánowiło ábo łpráwiło w Koronie od niemáłego czału? RejZwierc 194; Strum A2v; SkarŻyw 134; CzechEp 12; SarnStat 13, 1058, 1187.*

»po niemáłym czasie« [w tym: w pl (1)] = po dłuższym czasie; post multum temporis Vulg; post multos dies, post tempus multum PolAnt (8): Po niemáłym czałie/ vmárł Krol Egiptłki. Leop Ex 2/23; BibRadz Ios 23/1, Is 24/22, Matth 25/19; RejAp 31; potym po niemáłych czałiech zábito kilkánafcie wnukow iego RejZwierc 10v; BudBib 3.Reg 18/1; WujNT Matth 25/19.

»przez niemaly(-e) czas(y), niemaly przez czas, niemaly czas [A], czasu niemáłego« [w tym: w pl (2)] = długo, przez dłuższy czas; diebus multis, dies multos Vulg, PolAnt; ad tempus PolAnt; diutine Mącz; per multum tempus, tempus non modicum Vulg [szyk 47:43] (52:1:36:1): LibLeg 10/61v, 63v,

11/173v; *RejKup* 14v; *KromRozm II* cv; *KromRozm III* L6; *Diar* 37, 56 [2 r.]; *GliczKsiąż* B2v; Y był [naród izraelski] myełkáyac w zyemi Chám czáfu nyemálego *LubPs* Y; iż wżytki okrutniki y moźne krole/ kthorzy przez niemále czáfy chcieli y chcą zátłumić á wyniszczyć chwałę krolestwá Pána Kryftułowego/ y kościół fwięty iego/ frodze pokárác á w niwecz obroćić będye raczył. *LubPs* Z4, F2v, P3v; *GroicPorz* A3v; *RejWiz* 46v, 94v; *Leop* *A3v, 1.*Mach* 13/26; *BibRadz Deut* 1/46, 1.*Mach* 9/64, 11/65, *Luc* 18/4; Amurath trwał niemáły czás w pokoju *BielKron* 248; mieřzkał thám Boleřław przez niemáły czás *BielKron* 348, 48, 49, 52, 52v, 69 (18); *Mącz* 91a; *Prot* B; *LeovPrzep* B3v; *RejAp* 106v; Miłował thę biaągłowąę [...] nie íprołny młodzienciec ieden czás niemáły *GórnDworz* Aa4v, H3v, Ff4v; *RejPos* 50, [203]; *RejZwierc* 48; *BudBib* 4.*Esdr* 14/4; *HistHel* B3; *BiałKaz* H4v; *CzechRozm* 185; *PaprpPan* Dd, Ee4v; *SkarJedn* 11, 227; *SkarŻyw* 283; *CzechEp* 176, 373; *NiemObr* 25, 137, 169, 178; *WerGośc* 222; Przecieř PAnie zapomniał mnie ták czás nie máły? *ArtKanc* Q9; *GórnRozm* H [2 r.]; *Paprup* G2v; Látá twoie łye nie bały Stráchu śmierci/ choć niemáły Przez czás obtaczał cię młodą *ZawJeft* 45, 8, 47; *ActReg* 41, 69; *GrabowSet* A2; *WyprPl* A2v; P. Bog iedney godziny dáie/ częgo/ dla pewnych przyczyn/ przez niemáły czás nie dáie. *LatHar* [249]; *WujNT Luc* 18/4, *Act* 14/27, 18/19, s. 513; *SarnStat* 1018, 1019; *CzahTr* D4; *PaxLiz* Bv, D4v; *SapEpit* A2; *RybWit* [A]v.

»za niemálem czasem« = *dawno* (!): iż widział być rzecz niepodobną/ áby go od okrucieństwá/ w ktore łie iuź był/ zá niemálem czálem wpáł/ miał odwieřć *GórnDworz* Kk6.

»niemáła część« (1): Y niemáła część żywota mego myłlac o tem z záłością mi odelłá *RejPs* 44v.

»wiek niemáły [A]« = *długo, przez dłuźszy czas* (1): Máya to wyedzyeć iż nyemáły czás potrzebá áby łyná przy náuczycielu zádzyerzeli/ nye rok nye dwa/ ále czás yáki álbo wyek nyemáły *GliczKsiąż* N.

»od niemálego wieku« = *od dawna* (1): ty požary ktore od niemálego wieku w łercách náłzych goráią z łrony [...] złupienia y trzymania łzpitalá náłzego źiemie Prufkiey *BielKron* [332²].

»przed niemáłym wiekiem« = *dawno* (1): Miéy łwoie niezwyćięzoną rękę nád człowiekiem/ Któregoř ty łobie obrał przed niemáłym wiekiem. *KochPs* 122.

b. Późny (1) :

Wyrażenie: »czas niemáły« = *późno* (1): A gdy iuź był tego czás nie máły [*cum iam hora multa fieret*]/ przyłzedłzy vczniowie iego/ rzekli *WujNT Mar* 6/35.

4. O tekście: *długi lub dořć długi* (15) : Othořz małz niemáły wykład z Augułtyná *KrowObr* 15v; byłyby kłiegi niemále kthoby chciał dořtátecźnie wżytko wypifác/ iákimi ołobámi Pan Bog tám thę łtronę źimną ozdobił. *BielKron* 295v, 280; że náłzy brácia dořyc niemále fálcicuły náźbieráli łentency tákich z Oycow *SarnUzn* G6, G6; *GórnDworz* Dd8; Iź pan łtary ma dłuřow v ludzi niemáło/ Ktorych łobie inwentarz iuź łpifał niemáły *HistLan* C; *RejZwierc* Aaav; *CzechRozm* 162; Támźem teź com łam widział/ y com łłyłzał/ y com mořł wyrozumieć porządniem w Comentarz niemáły wierłzem łpifał *Strykron* A3v, A3v; *CzechEp* 129; *CzechEpPORz* *3; *LatHar* 287.

Wyrażenie: »garřć niemáła« = *duźo* (1): Wierłzów ci łwoich garřć niemáłą niořę *PudłFr* 15.

5. O wieku

a. *Między dzieciństwem a dojrzałością; grandiusculus Mącz (7) : BierEz M3; RejZwierc 4v; filii puberes, Którzy już niemáli ią/ yáko chłopiec we czternaście lat/ łzypczak/ á dziewczká we dwunaście. Mącz 329a, 148c; HistLan F3v; Aliquantus – Niemały podroślek. Calep 52a.*

Wyrażenie: »niemałe lata« (1): bo iednegoż [syna] miał/ także gi przy łobie chował aż do niemálych lat *RejZwierc 274.*

b. *Stary (1) :*

Wyrażenie: »lata niemałe« (1): Przyśzedłszy k látom niemálym Sálomon/ iął fie zbytecznego gámráctwá *BielKron 78v.*

6. *O wartości materialnej; plurimus Miech; magnus (maximus) Mącz; non modicus, non pauci JanStat (79) : FalZioł IV 56b; LibLeg 10/71; między łwemi ku dołtoiénłtwám i dołtatkowi niemałemu przyśzedł. MurzHist B4; Diar 23; BibRadz I 203d marg; gdzie thám nádanie vczynił niemałe brátom zakonnym S. Páwła BielKron 396v, 146, 289v, [332²]; GórnDworz P7v; BiałKat 298v; HistLan E4v; poiął był drugą żonę támże w Ruśi z imieniem máłym RejZwierc 273v, 84; Dzieśiątego roku rodzicy iego vmarli: y łpádło nań niemałe dziedzictwo SkarŻyw 235; Tegoż czálfu roku 1367. Skarb niemały Kroleřtwu Polłkiemu zginął StryjKron 447; ReszList 164; GostGosp 98; té/ którzy fie przed nimi práwowáli/ w łprawách tak wielkich iáko máłych/ pieniądze przjmułzáli kłásdź niemałe SarnStat 954; VotSzl D3; CiekPotr 54.*

W charakterystycznych połączeniach: niemała(-e, -y) aukcyja, bogactwo, dar, dług, dostatek, drapiestwo, dziedzictwo, imienie (2), jałmużna, majetność, nadanie, pieniądze (4), pobor, podarze, podatek, skarb (3), upominek, wina.

Połączenie: »dosyć niemały« (1): Satis magna pecunia, Dofić niemałe pieniądze. *Mącz 369b.*

Wyrażenia: »część niemała« (1): powinni y opiekunowie połowicę ábo część niemałą iey dziedzictwá y połágu odeymuią *SkarKazSej 705b.*

»koszt(unek), nakład niemały« [*w tymi koszt i nakład (1)*] [*szyk 12:5*] (12:6): Nuż iákie dziś gry náłtály Zktořych ginie kołt niemały *RejRozpr G4v; ZapWar 1545 nr 2646; GliczKsiąż M6; GroicPorz e4; Turek [...] wźiał dwá lithe obrázy złote/ kołztem niemałym zá krolá Máthyałzá vrobione BielKron 259; Ponere sumptum, Vtrácác/ kołztunek nie máły wiesć. Mącz 432c, 113c; RejZwierc 74; BudNT przedm a5; Abowiem ten łam y ná przetłumáczenie tych śláchetnych ksiąg: á potym y ná wypułzczenie z druku/ nakłádow niemałych nielitował. ModrzBazBud ¶6v; Oczko 17v; StryjKron A3v; PaprUp F3v, G3v; GórnRozm G3v; SarnStat *4; my takiego kołztu y nakłádu/ ácz nie máłego/ ále potrzebnego/ nie mielibyłmy żáłowác *VotSzl E4.**

»niemały(-a) pożytek, korzyść, zysk« = *quaestus non modieus PolAnt, Vulg* [*szyk 6:6*] (7:3:2): Kupiec tám łługi wyłtáwiał/ Ná targ áby ie poprzedáł: Y wźiał zá nie zyłk nemály [!] *BierEz Bv, R2v; BibRadz Act 19/24; BielKron 42, 406; Pczóli/ owce niemały požitek vczynić mogą/ także ine rzeczy. RejZwierc By, 108, 108v; Tráfiłzli stym [owsem] ná látá wolné/ vřzyłz że weźmiefz korzyść niemałą tylé troie wiefłzą niźlibyś z Rybámi Staw łpuścił. Strum Lv, A3; GostGosp 102; WujNT Act 19/24.*

»niemała sum(m)a« [*szyk 6:4*] (10): Dárował go Papieź niemałą summą pieniędzy *BielKron 257v, 228; GórnDworz Rv, R4; RejPos 302v; vkazał mu summę niemałą złotá ná kupách SkarŻyw 98;*

We Włofzech/ we Fránciey/ gdy kto y nie máłą łumnę vkrádnie/ niezáwždy o to gárdłem karzą
GórnRozm G4; *Paprup* I3v; *Phil* I3; *SarnStat* 440.

»niemała szkoda, strata (a. utrata)« = *damnum maximum* *Mącz*; *magnum detrimentum* *JanStat*;
non modicum dispendium *JanPrzyw* [szyk 11:2] (11:2); *ListRzeź* w. 15; *LibLeg* 11/89; pożycz kopy
brácie/ Bo wierem teraz przyłzedł k niemáley vtrácie. *RejWiz* 72; *Mącz* 77d; bo oná oycá włáznego
zdradziłá/ gdyż przez iego woley ciebie z ciemnice wybáwiłá/ przecoż iey Oćiec niemáłą łzkodę w
odkupie ćierpi *HistRzym* 5; *Strum* Rv; *GórnRozm* I2; *Paprup* F3v; *SarnStat* 328, 558, 887, 1208;
PowodPr 58.

Przen (5) : *GliczKsiąż* Q; Iákoż łyłzę ten Abram/ nowo z Włoch náłtáły/ Ze to może w tym
domu/ klenot być niemáły. *RejZwierz* 66; *Virgo satis dotata est, si pudioa est, Pánná* vzczywa á
dobrze wychowána/ nie máły połag zá łobá ma. *Mącz* 95b; Pátrż iż do kryfú bieżyłz o zakład niemáły
RejZwierc 180; gdy iulz nie máły łkarb vmieiętności zebrał *SkarŻyw* 332.

7. W wyrażeniu: »po, w niemáley części« = w dużej mierze, w znacznym stopniu [4:1] (5) :
GórnDworz Kk3v; *ActReg* 133; *WyprPl* A3v; *LatHar* +6; Wiem że to ludzie wiedzą po niemáley
części/ Ktorzy częłto łłycháią łtąd y zowąd wieści. *CzahTr* C3.

II. Określa wielkości niemierzalne (300) :

1. Mocny, znaczny; *non modicus* *Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*; *non parvus* *PolAnt*, *Vulg*, *JanStat*;
magnum *Mącz*, *JanStat*; *non minimus* *Modrz*, *Vulg*; *plurimus* *Miech*; *non levis* *JanStat* (256) :

a. Oznacza intensywność zjawisk fizycznych, częściowo wymiernych (20) : Mnogiec łą morłkie
nawáły/ W rzekách też vpor niemáły *BierEz* B4v; *OpecŻyw* 138, 148; *PAprociana* wodka iełt
niemáley ciepłóci *FalZioł* II 10b; *Defzczł*/ albo zachmurzenie niemale *FalZioł* V 55, I 96d, 128c, II
10b, 12b, V 55; *LudWieś* Bv; Terazbyś tám vłłyłzał włzędy krzyk niemáły. *RejWiz* 163, 125v; *Leop*
Iob 39/3, *Act* 27/20; *Oczko* 8; *WujNT Act* 27/20; *Widżim*/ áno go iáłność niemáła okryłá *GosłCast*
74; *KlonFlis* F3; *PudłDydo* [B6].

W charakterystycznych połączeniach: niemála(-y, -e) burza, ciepłość, cierpność, głos, gomon, jasność,
krzyk, niepogoda, ogień, ostrość, płacz, powietrze, ryk, śnieg, targanie, upor, wiatrek, zachmurzenie,
zapalenie, zimność.

b. Oznacza intensywność cech, przeżyć, objawów, skutków działania (236) : *March*¹ A3v; táć iełt
niemáła wádá/ Iełli małz złego łásiádá. *BierEz* P3v, H4v; *OpecŻyw* 144v; thym namazuy nogy bolące
vznałz pomocz niemáłą. *FalZioł* I 46a, I 33b, 57d, III 42d; *BielŻyw* nlb 4; *BielŻywGlab* nlb 8; *GlabGad*
A5, Gv, I2v, N3v; *BierRozm* 20; *WróbŻółtGlab* A5; *RejPs* 107v, 114, 133v, 182; Y łtrach y dzyw
ifcie tam był na nas nie máły *RejJóz* N4v, A5, M7, Q2; wczim nyemale łzye nam vblyzenye od pana
Voyewodi łthalo. *LibLeg* 11/160v, 11/175; *RejKup* h3v; *MurzHist* Q3v, R2; *Diar* 35, 43, 74, 82,
87, 88; zaprawdę ten targ niemale nam podejrzenie czyni *DiarDop* 119; wye to káždy dołtátecznye
że thego nyemáła potrzebá yełt/ áby rodzicy dzyeci á łyny łwe ná wodzy mieli *GliczKsiąż* F8v,
A3v, B, C5v, E, F7 (10); *Widziłz* iáko w dułzy łwey ćirpię ciężkość niemáłą *LubPs* hh5, Pv, P5;
GroicPorz e4, cc4; *Vítá* y nos gdy do nich przydzye co wonnego/ Iuż z niemáłą rołkołzą vzywáią
tego. *RejWiz* 21, 69, 110, 173v, 188; ludzie *Pogáńscy* onego wyłpu nie máłą nam ludzkość okazáli.
Leop Act 28/1, *A3v, 4. *Esdr* 12/18, 1. *Mach* 13/49, *Act* 12/18; Y gdy dzień náłtał/ thedy był rozruch

nie mały między draby *BibRadz Act* 12/18, *4v, *Act* 19/23; Skąły/ gory/ które miałto obiegły w koło/ łą miałtu za obronę niemają. *BielKron* 282v, 130, 173, 214, 306, 308v (11); *KwiatKsiąż* C3, C4v, G2, N3; *Aspergit hoc mihi molestiae haec epistola*, *Przidáye mi niemáley troski y ímutku ten list Mącz* 404a, 245d, 323b, 359d; *LeovPrzep* D4; *RejAp* 119v, 152v; Ma y metáphorá dobrze wzięta/ niemają grácią *GórnDworz* Q5v, H5, S6, Ff7v; Bo rozumieź gdy párfzywy członek vřrzyź v pięknego ciáľá/ iż nie máľá obrzydę czyni ciáľu onemu. *RejPos* 172, 17v, 221v, 256, 300; *BielSat* G3, H, N2; *HistLan* B3, D2, F4v; Daľz opilcy dzban gorzałki iż ośzáleie álbo zdechnie/ á przedľię to v niego niemáľe dobrodziefstwo. *RejZwierc* 95v, 13v, 99v, 110, 171v, 187, [203]v; *WujJud* 200v; *RejPosRozpr* c3v; łáćna napráwá w Rzeczypoľpolitey Krzesćiáńskiey być może z niemają pociechą ludzi wiernych *RejPosWstaw* 42v, 22v, [41³], [41⁴]v, 42; A w ten czás w Sámárie y/ ták był głód niemáľy/ Ze teź ludzie/ y ine dobytki zdycháły. *HistHel* B3, B4; *MycPrz* II Cv; *Strum* A2; *BiałKaz* B2v, B3; *BudNT* Ff8v; *CzechRozm* 1v, 52v, 95, 182, 197, 216v, 223v; Hidaľpis on kroi Perľki dla hoynośći łynie/ Dla ktorey y v bogow był w niemáley cenie *PapřPan* S4, V v, Y4, Dd, [Hh5]v; *ModřBaz* 92v, 140v; *Przeto nie máľa íeľt różność/ iż Piotrowi dáne łą klucze nie íednego nieba/ ále wielu niebioľow. SkarJedn* 67, 347, 374; *Oczko* 1, 3; gdy powieść y porządek tego przedziwnego náwrocenia z łamych vľt tego to Apoľtoľá vľľyźem/ nie máľe zbudowánie w Bogu wziáć możem. *SkarŻyw* 79, 352, 412, 487, 544; *CzechEp* 424; Był nie máľy ípor/ y o ty łłowá *NiemObr* 141, 22, 121; *KochFr* 87; *KlonŻal kt*; ítrách był w niebie y trwǵá nie máľa *KochMuza* 26; *ReszPrz* 31; *WisznTr* 11; *BielSjem* 37; *KochPam* 80; *PudľFr* 40; *BielRozm* 23; *KmitaPsal* A3; *PapřUp* A3; *ZawJeft* 35; íednoc y w tym są nie máľe difficultates *ActReg* 95, 46, 134; íeľt teź w niemáley łławie oná niewiáľtá Łáćená *Phil* N2, B, P3, R3; *KochCz* B2v; *LatHar* 251; *KoľakCathOkuń* A2; Gdzie íuź widzieć możem nie máľe kośćioľá rozmnożenie y rozľzerzenie. *WujNT* [405], 21, *Act* 12/18, 15 arg, 2, 19/23, s. 861; W czym nie máľe vľbliżenie ípráwiedľiwośći obyvátele Powiátu tego Koléńńkiego odnoľzą *SarnStat* 740, 80, 171, 175, 282, 485 (9); *SkarKaz* 386a, b, 416b; *VotSzl* Cv; *GosľCast* 57, 59; *PaxLiz* Cv; *KlonFlis* Cv; *PudľDydo* A4.

W charakterystycznych połączeniach: niemála(-y, -e) angaryja, biesiada [= uciecha], boj, bolenie, cena, ciężkość (uciężenie) (3), cześć (4), ćwiczenie, dobrodziefstwo (5), dowcip, głód (4), gracyja, krotofila, krzywda (5), lekarstwo, lekkość (2), ludzkość, miłość (2), moc (4), mol [= zmartwienie], myślenie, nadzieja, najazd, niebezpieczność, niezgoda, obrażenie (2), obrona (2), obrzyda, ochota, ohyda, omieszka, otucha (2), owaga, ozdobienie, piecza, pilność (5), pobudka, pochop, pochwała, pociecha (17), podeřwienie, podobieństwo, podziwienie (dziw) (6), pomoc (11), potrzeba (6), powaźność, praca (6), przeszkoda, przygana, rozkosz (3), rozmnożenie, różność (roznica) (7), rozruch (5), sława (2), smętek (smutek) (3), spor(ka) (7), strach (postrach, przestřach) (13), swar (2), szaleństwo, szczęśćie, szczyt [= obrona], trapienie, troska (3), trudność (2), trwoga (2), ubľiżenie (3), udręczenie, ujma, upadek, uroda, utrudzenie, utwirdzenie, uwáżanie, wada (2), wáľpliwość (2), wina, wstyď, występek, wzgľąd, zaburzenie, zaoność, zamieszanie (2), zapalenie, zaśćie, zatrudnienie (2), zbudowanie, znak, zruszenie, żáľość (żal) (6).

Wyrażenia: »część niemála« [szyk 2:1] (3): *ZawJeft* 32; *WujNT* 627; Téź Íurifdyćiiéy część niemála záwiľľá w tym Podľkárbiego *SarnStat* 418.

»niemały pożytek (a. użytek), zysk« [szyk 13:7] (19:1): *ForCnR* A3v; *FalZioł* I 100c, V 44v; *BielŻywGlab* n1b 13; *Diar* 30; *GliczKsiąż* K6; *GroicPorz* n4; *BibRadz* *5v; *KwiatKsiąż* I2v; *BiałKat* 378; kto ie [pisma] czyta ma z nich niemále pożytki. *HistLan kt*, A2v; *KuczbKat* 185; Y tho z niemáłym ná fwiecie pożytkiem/ Gdy kto w fwyh íprawach podoba fie wżytkim. *RejZwierc* 214, 247v; *BielSpr* 4v; *RejPosWstaw* [41²], [41⁴]v; *BiałKaz* B3; Iefli bowiem fłowá y rádá iego tobie dofyć vczynią/ niemáły zyfk ftąd odniefielz *Phil* S4.

»niemała szkoda« [szyk 8:8] (16): *MiechGlab* 35; *LibLeg* 10/56, 66v, 91, 91v, 11/89v, 140, 171v; *RejWiz* 149v; *BielKron* [332²]v; *KwiatKsiąż* A; *BielSat* N4; *BielSpr* 13; MEmpricius Britáńkie Kfiążę á zuchwále/ Rad ludzyom krzywdy czynił y fzkody niemále *PaprPan* G3v; *BielSjem* 40; Iufz za iego Panowania niemála także fzkode Tatarzijn vtzinil *PaprUp* O3.

Szeregi: »ciężki a niemáły« (1): O ludzkie záślepienie/ wielce zápamiętále/ przecz fię w ciężkie trapienie/ chcąc wdawáfz, á w niemále? *ArtKanc* M14.

»osobny i niemáły« (1): ta rzecz potrzebuie prace y pilności oóbney y theż nie mały *GlabGad* F4.

»niemały a znaczny« (1): ktorzy [*nieprzyjaciele*] fie o Polskę z niemálemi á znácznymi fzkodámi opieráią *BielKron* [332²]v.

2. *Ważny, istotny* (43) : *FalZioł* +2; *WróbŻółtGlab* A3; Bowiemem ia vznawífy wielkie dobrodziefstwá twe/ dałem niemáły przykład y ynem ludziom áby fie ftáráli o miłofierdie [!] twoie *RejPs* 39; znaczy fie tu niemála táiemnicá około odkupienia náffego. *RejPs* 69; każdy z osobna namawiali pošy długiemi i niemálemi słowy, aby [...] o obronie postronnej namawiali *Diar* 39; on Mężoboycá ktory fye kryie álbo zbieży/ iuż przes zbieżenie fwoie niemáły dał znak do tego/ że iest onego Mężoboyftwá winien *GroicPorz* n4v, Bv, hh4; Bo go [*Broniewskiego*] y pan vżywa/ ná íprawy niemále *RejZwierc* 89, 63v; *KwiatKsiąż* F3v; *RejPos* 171v; choćby zgołá nigdziey w ftárym písmie tego nie czytano/ niemále iest wżyfłkiego Kościołá [...] świádectwo y powážność *WujJud* 240; Oto maífz nie máłá omyłkę/ bo miáłto czterzech nápiáno czterdzieści *CzechRozm* 136v; *KlonŻal* A2; Nadrugá tez stronę nie małe takze są racye, żeby nie mieszkanie ten Seim był zložon *ActReg* 134; Liczba dwunaście Apoftołow ma w łobie nie máłá táiemnicę *WujNT* 136, *przedm* 1, 15; niemáłyfmy wftępek do nápráwienia tego Ziednoczenia y téy po części náruřzonéy Vniiéy vczynili *SarnStat* 1019, *6, 1051, 1292; *VotSzl* D2; Miłóść/ miłóści wzgárdá/ fortél to niemáły. *GosłCast* 42; Niemála też iest przyczyná niezgod/ lekkie vważenie Krolewfkiey od Bogá zwierzchności, *SkarKazSej* 674b.

N sg f w funkcji orzecznika (2): *KochWr* 35; rozumiey żeć y to nie máła/ ftác przy prawdziwey y rzeczywiřtey obliczności *LatHar* 77.

W charakterystycznych połączeniach: niemála(-y, -e) akcesyja, fortel, korektura, omyłka (2), powinność, przyczyna (3), przydatek, przykład, przysada, racyja, słowa, sprawa (2), świádectwo, tajemnica (2), wstępek, znak (6).

Połączenie: »dosyć niemáły« (1): áczkolwiek to [że są obdarzeni rozumem i bogactwami] iest dofyć niemála przyczyná [*satis est*] do vftáwienia froższego karania *ModrzBaz* 73.

Wyrażenie: »niemała rzecz« [*w tym: w funkcji orzecznika* (10)] [szyk 9:4] (13): *KromRozm III* A3; Bo aby też ty sejmiki miały być dla obierania sędz[i]ow i stanowienia sądow, iż to są rzeczy niemále i wszem należą, potrzeba, aby wszyscy o ty radzili *Diar* 82, 43; iż to yeřt nyemála rzecz Bogu co

obyecąc *GliczKsiqz* L4, K7, N7; á wżák wiefz iż to rośkofz łtórych/ Aby mieli rozmowy o rzeczách niemálych. *RejWiz* 20v, 128; *BiałKat* 371; Nie máła rzecz ief/ kto chce bączyc/ vczyć iezdneho álbo piefzego Rycerłkim rzeczám *BielSpr* 2, b2v; *BiałKaz* L; *GosłCast* 50.

Iron. (1): Dzyeń s. Ianá bylicą fie opáfác/ á całą noc około ognia íkákác/ y toć też niemále vczynki miłofierne. *RejPos* 225v.

3. *Wysoko urodzony, należący do klas wyższych (1) :*

Wyrażenie: »stan niemály« (1): wśfedy ruśfalsz zuchwálych A ktemu łtanow niemálych *RejRozpr* I.

Synonimy: **I. 3.a.** *niekrotki*; **5.a.** *niedrobny*; **6.** *nielekki*.

Cf **MALY**

LWil